

XVI ст. Закінчується знову ж таки для різних країн в різний час. Так, для Англії — це середина XIX ст., для Франції — 60—80-ті роки XIX ст., для Росії і України — від 60-х років XIX ст., скасування кріпацтва, через 80-ті — адміністративна, судова, військова, поштова реформи до початку XX ст. — виникнення парламентаризму, багатопартійності і т. д. У XIX ст. було і дві передові ідеології — лібералізм і марксизм (див. роботи Є.Б. Черняка, Л.В. Таран).

6. Автор оминув увагою посібники з історіографії, які видавалися МДУ з 1968 по 2000 р. Адже кожна національна історіографія там описана окремим спеціалістом. Історія стала наукою у XVIII, а історіографія — у XIX ст. Не Ранке був засновником історичної науки, а Вольтер і інші просвітники. Ранке — пігмей порівняно з К. Марксом. «Капітал» Маркса і зараз уважно вивчають в Японії. Не Ранке підірвав ідеологію просвітництва, а підсумки Великої французької революції і епоха Наполеона I — світ не усюди піддавався перебудові з позицій розуму. Опозицією Просвітництву був романтизм, а не Мішле. Заслуги Ранке у просуванні вперед історії, як ремесла, ніхто не заперечує.

7. Позитивізм, його парадигми були викладені О. Контом у 30-х роках XIX ст., а затребуваним він виявився в останній третині XIX ст., бо це був новий етап промислового перевороту, який в передових країнах світу вперше співпав з індустріалізацією, з НТР.

8. Щодо тексту сторінки 15. У французькій історіографії кінця XIX — початку XX ст. треба розрізняти два напрями — університетську науку (це одна характеристика, певні риси) і

соціалістичну історіографію, яка методологічно була вище за університетську (Ж. Жорес, Ж. Лефевр, А. Собуль).

9. На с. 17 написано, що для становлення історичних поглядів Л. Февра був важливим Ратцель. Ні в якому разі і аж ніяк. В останній третині XIX ст. у Франції існувала могутня школа географії людини — П. Відаль де Лаблаш, А. Боліг. Ратцель сповідував геодетермінізм, а вищезгадана школа геопосіблізм. Л. Ферв, поділяючи їхні погляди, писав: на першому плані людина, її розрахунки, її дії, а не ґрунт і не клімат.

10. Виникнення «Анналів» було слідством не тільки загального впливу марксизму, але й економічної світової кризи 1929—1932 рр.

11. Автор не звернув уваги на останні і не лише останні роботи А.Я. Гуревича. На початку 1990-х років він писав про кризу в історичній науці, як про новий етап її розвитку, зростання. В останніх працях він уточнює поняття кризи, а саме звертає увагу на те, що в нових умовах треба переосмислити терміни, поняття і категорії, якими оперувала докризова історіографія. Веде бої проти терміну феодалізм та ін.

У рецензованій роботі вводяться нові терміни замість загальноприйнятих: не регресивний метод, а ретроспективний; своя транскрипція французьких прізвищ (не Мунс'є, а Мун'є і т. д.).

Взагалі ж зусилля автора дали свої плоди і ми бажаємо не зупинятися на досягнутому. У нас, в Україні, дуже мало спеціалістів з зарубіжної історіографії. Тому ми завжди готові допомогти колегам.

Таран Л. В. (Київ)

НОВА ПУБЛІКАЦІЯ ДОКУМЕНТІВ ПРО КАРПАТСЬКУ УКРАЇНУ

Карпатська Україна (1938-1939): Збірник документів і матеріалів / Упоряд.: М. Делеган, С. Вискварко. — Ужгород: Карпати, 2009. — 288 с.

Цього року святкування ювілею Карпатської України відбувалося наймасштабніше. До відзначення річниці долучилися державні чиновники, інтелігенція краю, науковці, учасники подій тих пам'ятних днів. Відбулося покладання квітів Президентом України на Красному полі до Меморіального комплексу полеглих захисників Карпатської України. Закарпатською ОДТРК було навіть знято художньо-документальний фільм, присвячений цим подіям (автор сценарію Д.Кешеля), Закарпатський обласний музично-драматичний театр поставив п'єсу «Судний час» (режисер-постановщик А.Філіппов), присвячену життю і діяльності А.Волошина — першого президента Карпатської України. Науковці кафедри історії України Ужгородського національного університету неод-

норазово виступали на телебаченні, радіо, перед студентською і учнівською аудиторією зі своїми коментарями із тих чи інших питань історії Карпатської України. На одній тільки міжнародній конференції «Карпатська Україна в контексті українського державотворення», яка відбулася 12 березня на базі УжНУ, було заслухано 175 доповідей на пленарному засіданні та в 11 тематичних секціях про різноманітні державотворчі аспекти історії Карпатської України. Зауважимо, що всі ці та інші заходи відбувалися відповідно до Указу Президента України №213/2008 від 12 березня 2008 року «Про відзначення 70-річчя подій, пов'язаних із проголошенням Карпатської України».

У рамках цих заходів підготовлено і рецензований нами збірник архівних документів

та матеріалів, який вийшов друком у видавництві «Карпати». Як відзначають у Передмові його упорядники, кандидати історичних наук М.В.Делеган та С.А.Вискварко: «Збірник документів і матеріалів – скромне доповнення до вагомих здобутків українських істориків, зокрема М.М.Вегеша, В.І.Худанича, О.Д.Довганича, С.Д.Федаки, публікацій учасників історичних подій та багатьох інших у справі глибокого і усестороннього вивчення історії Карпатської України». Це видання, безумовно, швидко знайде свого читача і буде користуватися популярністю серед учнів шкіл, вчителів, краєзнавців, науковців. Воно має заповнити ту прогалину джерелознавчого характеру, яка склалася у дослідженні історії Карпатської України. Адже до недавнього часу документів з історії Карпатської України майже не публікувалося. За часів незалежності України науковці лише двічі зверталися до публікації джерел. Це розділи у збірниках «Вони боронили Карпатську Україну: Нариси історії національно-визвольної боротьби закарпатських українців / М.М.Вегеш, М.В.Делеган, О.Д.Довганич та ін. – Ужгород: Карпати, 2002; та Тернистий шлях до України: Збірник архівних документів і матеріалів // Закарпаття в європейській політиці 1918-1919, 1938-1939, 1944-1946 рр. / Упорядкування, передмова та покажчик О.Д.Довганича та О.М.Корсуна. – Ужгород: ВАТ «Видавництво Закарпаття», 2007.

Пропоноване видання містить 120 документів з історії Карпатської України, які подаються у хронологічній послідовності і охоплюють події з 24 вересня 1938 року по 15 червня 1939 року. За своїм змістом і походженням їх упорядники умовно поділяють на сім груп. До першої групи, найбільш значної, відноситься діловодна документація центральних і місцевих органів влади (циркуляри, розпорядження, постанови, донесення, телеграми та ін.), а також оголошення державних органів влади автономії, які були опубліковані в офіційному виданні «Урядовий вісник». До другої групи відносяться документи законодавчого характеру, і перш за все текст конституційного закону «Про автономію Підкарпатської Русі», текст конституційного закону «Про незалежність Карпатської України», розпорядження уряду автономної Підкарпатської Русі про зміну назви автономного краю тощо. Третя група документів представлена зверненнями, маніфестами та іншими матеріалами Першої Української Центральної Народної Ра-

ди, яка відіграла значну роль у процесі реорганізації державних органів управління автономії. До четвертої групи документів відносяться документи (декрети, протоколи, статuti і т. ін.), що характеризують діяльність таких формувань як «Українське Національне Об'єднання» (УНО) та «Організація Народної Оборони «Карпатська Січ»» (ОНОКС). До п'ятої групи документів увійшли офіційні та приватні листи, матеріали мемуарного змісту. Документи, що відображають процес підготовки та проведення виборів до Союму Карпатської України (протоколи виборчих комісій, посвідчення виборців, інформації про результати виборів і т. ін.), увійшли до шостої групи документів. І, нарешті, до сьомої групи відносяться документи дипломатичного характеру (витяги із звернень, телеграм).

До збірника залучені насамперед документи Державного архіву Закарпатської області. Зокрема, матеріали фондів: Президія правління Карпатської України, Реферат освіти Підкарпатської Русі, Канцелярія губернатора Підкарпатської Русі, Мукачівського чернечого монастиря отців Василіан, Волівського окружного управління, Правління культурно-освітнього товариства «Просвіта», Хустського окружного управління, Правління Мукачівської греко-католицької єпархії, Севлюського окружного управління, Тячівського окружного шкільного інспекторату Карпатської України, Рахівської військової комендатури. Матеріали ДАЗО доповнюються документами із збірок законів Чехословацької республіки, а також документами, взятими із творів відомих діячів Карпатської України та учасників подій 1938-1939 рр. – В.Бірчака, А.Волошина, В.Гренджі-Донського, С.Росохи, П.Стерча, В.Шандора.

Окремо слід відзначити роботу упорядників М.Делегана та С.Вискварко, археографічне опрацювання збірника та підготовка науково довідкового апарату проведені згідно з чинними нині в Україні правилами публікації історичних документів. Рецензентом збірника виступив доктор історичних наук, професор кафедри історії України УжНУ С.Д.Федака, консультантом – доктор історичних наук О.Д.Довганич.

Збірник документів і матеріалів має історичну та археографічну частини передмови, примітки до документів, хроніку подій, пов'язаних з історією Карпатської України, список скорочень, перелік використаних архівних фондів і друкованих видань, перелік документів збірника, географічний та іменний покажчики.

Міщанин В. В. (Ужгород)